

Ylä-Savo, Iisalmi

Anon. 1978. ”Iisalmen muinaisuus kaivetaan esille”. Savon Sanomat 5.5.1978. *Kuopion museon, Iisalmen kaupungin, Pohjois-Savon seutukaavaliiton ja Museoviraston toimesta käynnistyy Iisalmen kaupungin muinaisjäännösten inventointi 15. toukokuuta. Työn suorittaa Kuopion museon arkeologian amanuessi Lauri Pohjakallio. Pohjois-Savossa vastaavanlaista investointityötä on suoritettu vuodesta 1974 ja alueen kunnista on jo puolet läpikäyty.
Anon. 1997. ”Iisalmen seurakunta täyttää 370 vuotta”. Iisalmen Sanomat 14.2.1997, 4.
Anon. 2004. ”Sukukirja Ylä-Savon Eskelisistä, koonnut Kaija Heiskanen”. Miilu 10.11.2004, 5. *Nyt ilmestynyt sukukirja on 1000-sivuinen teos, joka kertoo Ylä-Savon Eskelisten sukujuurista ja vaiheista. Kuopion alueen Eskelisistä kertova sukukirja ilmestyy vuonna 2007.
Anon. 2008. ”Karjalaisuus elää Ylä-Savossa”. Miilu 9.7.2008, 12. *Korpiselkäseura juhlii 60-vuotistaivaltaan. .
Bruun, Staffan 2004. ”Hurra! Furst Dolgoruki stupar ... och vad hände sen?” Hufvudstadsbladet 5.2.2004, 10 (HBL i finska kriget 1808–09).
Drufva, Juha 2007. ”Moderni saapui Iisalmelle pappilan kuistin kautta. Kansan Uutiset 3.1.2007, 16. *[Kirja-arvostelu] Matti Klinge: Iisalmen ruhtinaskunta – Modernin projekti sukuverkostojen periferiassa, SKS 2006, 595 sivua.
Hortamo, Tuula 2000. ”Ahon ensipainoksia, mikrofilmimateriaalia, kiehtovia painotuotteita. Iisalmi-kokoelman aarteet kaipaavat elintilaa ja työvoimaa”. Iisalmen Sanomat 10.5.2000, 8.
Hortamo, Tuula 2002. ”Sivistys tuli Iisalmeen kirjakaupan mukana jo 140 vuotta sitten. Edith Rissanen on Iisalmen kirjakaupan historian suuri hahmo”. Iisalmen Sanomat 15.9.2002, 8.
Hortamo, Tuula 2005. ”Kivelle rakennettu vilja-aitta on nyt Vidgrenien kotimuseo”. Iisalmen Sanomat tiistaina 12.7.2005, B7. *Täsmällisesti järjestetty neljä kertaa neljän metrin vilja-aitta on täynnä esineitä, joiden käyttötarkoitusta nykyajan ihminen ei voi edes kuvitella.
Hujanen, Liisa 1991. ”Anja Tsokkinen tutki Iisalmen neljä vuosikymmentä. Puukaupungista kuntaliitokseen.” Iisalmen Sanomat 13.10.1991 (Iisalmi 100 -liitteessä).
Kettunen, Ulla 1990. ”Savolaisen kylämaiseman nykytila selvitettiin”. Iisalmen Sanomat 20.9.21990, 6 *Suunnittelija Seppo Laitila, Pohjois-Savon seutukaavaliitosta kertoo, että tutkitut alueet ovat pääasiassa kyliä. Ylä-Savosta listalle ovat päässeet mäkikylistä Iisalmen Iimäki ja Lapinlahden Väisälänmäki. Kiuruveden Koskenjoki on Laitilan mukaan hyvä esimerkki siitä, miten alue on säästetty teollisuushalleilta.
Korhonen, Vilho 1996. ”Iisalmen oppikoululaitoksesta valmistui 100-vuotisjuhlakirja”. Iisalmen Sanomat 29.5.1996, 7. *Iisalmen oppikoulutoiminta on tärkeä osa koko Ylä-Savon historiaa, sillä Iisalmen yhteislyseo oli pitkään seutukunnan ainoa oppikoulu, Iisalmen lukion johtokunnan puheenjohtaja Jukka Kääriäinen toteaa esitellessään Merja Ahtiaisen toimittamaa Iisalmen oppikoulun 100-vuotisjuhlakirjaa. *Oppikoulun historiankirjoituksen [Kääriäinen] sanoo jatkuvan. Työn alla on nyt Iisalmessa oppikoulua käyneiden oppilaiden ja heidän opettajiensa listaaminen. Yksistään oppilaita Kääriäinen tietää olevan noin 10 000... Juhlakirjassa on 211 sivua.
Korhonen, Vilho 2002. ”Noin 150-vuotiaalla Putkolalla keskeinen rooli Iisalmen kehityksessä”. Iisalmen Sanomat 6.10.2002, 1, 9–10. *Putkolan talo sijaitsi Iisalmen Vanhankirkon eteläpuolella. Iisalmen kirkonkylän maisemissa käytiin kauppaa jo 1840-luvulla. *Tarkan tiedon puuttuessa Putkola laskee toimintansa alkaneen sunnuntaina 5.11.1854. Tämän päivän kaupoista kun löytyy tietoa Iisalmen käräjäoikeuden pöytäkirjoista.
Kämäräinen, Anni 2001. ”Kaupunkia ja kyliä on kehitettävä samaan tahtiin. Viitaan, Hernejärven ja Soinlahti-Ryhälänmäen kyläläiset evästivät Iisalmen päättäjiä”. Iisalmen Sanomat 24.3.2001, 5. *Ryhälänmäessä asuvat Hannu ja Tarja Ryhänen eivät mistään hinnasta lähtisi kaupunkiin. – Mäkimaisemassa on hyvä olla. Siellähän ne esi-isätkin ovat jo viihtyneet, konemyyjä Hannu Ryhänen vakuuttaa. Hän on syntyperäinen ryhälänmäkeläinen, eikä asuntolaohitajana työskentelevä Tarja Ryhänenkään kaukaa ole mäkimaisemiin matkannut. *[kuvateksti] Hannu ja Tarja Ryhänen sekä lapset Aku-Matti ja Kristiina viihtyvät Ryhälänmäessä.
Luttinen, Jaana 1998. ”Kun virta muuttui punaiseksi”. Iisalmen Sanomat 25.10.1998, 3 ja 9.

<p>*[kuvateksti] Zacharias Bångin (1782–1848) hauta on Wilhelminassa Pohjois-Ruotsissa. Hän saattaa hyvinkin olla Runebergin Sven Dufvan esikuva.</p> <p>*"Lähteenä on käytetty pääasiassa Suomen Kirjallisuuden Seuran arkistoa".</p>
<p>Nenola, Pirjo 1999. "Kotiseutuyhdistys haluaa luovuttaa hoitovastuun kaupungille. Ylä-Savon kotiseutumuseon siirtoa Mansikkaniemelle selvitetään syksyn mittaan. Iisalmen Sanomat 5.9.1999, 8.</p>
<p>Nenola, Pirjo 2006. "Nykyiset suvut alkoivat muuttaa Iisalmen seudulle 1500-luvulla". Iisalmen Sanomat 15.2.2006, B12.</p> <p>*FT Anja Tsokkinen kertoi Iisalmen seudun historiasta 1500- ja 1600-luvulla ikääntyvien yliopiston luennolla. Luentosarja on Iisalmen kansalaisopiston ja Kuopion kesäyliopiston Iisalmen toimipisteen yhdessä järjestämä.</p> <p>*Vanhimmat tiedot Ylä-Savon nykyisten sukujen tulosta alueelle saa verottajalta, sillä vasta vuonna 1686 säädettiin asetus, joka velvoittaa pitämään kirkonkirjaa.</p>
<p>Nimimerkki (S.H.) 1992. "Vieremä 70 vuotta. Toivon Karjalaa takaisin." Miilu 26.2.1992, 6.</p> <p>*Vieremän ja Sonkajärven alueen Korpiselkäseuran puheenjohtaja Arto Vornanen toivoo Karjalan takaisinsaantia, mutta kehottaa samaan hengenvetoon tervettä keskustelua maiden välillä.</p> <p>*Seuran perustivat siirtolaiset 1940-luvun loppupuolella asetuttuaan uusille paikoilleen.</p>
<p>Nimimerkki A. L. 1931. "Suuren perheen äiti". Emäntälehti n:o 5/1931, sivu 274.</p> <p>*Innokas martha, Justiina Kettunen, on syntynyt nuorimpana yhdestätoista lapsesta Iisalmen Viitaan Lyyrassa 15.6.1877. Isä oli maanviljelijä Juho Lyyra ja äiti Johanna os. Huttunen, kotoisin Rutakon Pankkilasta. 41-vuotiaana hänellä on, kodinhoidon ohella, 15 omaa lasta vaalittavana.</p> <p>– [Emäntälehestä löytyy tietoja marttajärjestön jäsenistä ja heidän perheistään]</p>
<p>Nimimerkki T.H. 1996. "Katto korkealla ja seinät leveällä, Iisalmen ensimmäinen kulttuuritalo juhlii lauantaina Pohjolankadulla". Iisalmen Sanomat 4.10.1996, 6.</p> <p>*Iisalmen ensimmäisen kulttuuritalon, vanhan työväentalon satavuotisjuhlaa vietetään.</p> <p>*Aira Åhman, armoitettu vintinsiivoaja, teki lauantaina julkistettavan Jouni Eerolan historiikin mahdolliseksi. Hän siivosi työväentalon vintin, kaivoi puolen metrin syvyydelle hiekan ja sammaleiden väliin piilotetut paperit, kirjeet ja asiakirjat. Vei aarteiden kotiinsa, kuivasi niitä kokonaisen kesän parvekkeensa pyykkinarulla... Aira Åhman kertoo, että kaiken luetun, luetteloidun ja kerätyn sisäistäminen vei kauan... Istumme vähän mykistyneinä Työväentalon aarteiston äärellä.</p>
<p>Nissinen, Lauri 1991. "Iisalmi on toimelias 100-vuotias". Kansan Uutiset, Viikkolehti, 16.3.1991, 32–33.</p> <p>*Iisalmen kaupungin historian on juhluvuoden kunniaksi kirjoittanut historianopettaja Anja Tsokkinen.</p>
<p>Paananen, Rauni (teksti) 1989. "Historiankirjoittaja hahmottaa kokonaisuutta: Muutosten rajat eivät noudata kymmenlukuja". Iisalmen Sanomat 31.12.1989 (su), 8.</p> <p>*"Aloittaessaan jälleen ensi elokuussa työnsä äidinkielen ja viestinnän lehtorina Iisalmen kauppaoppilaitoksessa fil. tri Anja Tsokkisella ovat käytössään pitkälti samat aseet kuin ennen virkavapautta – mutta vahvistettuna rautaisannoksella kotiseudun, sen yritys- ja liike-elämän tuntemusta. Tuon lisän tarjoaa työ Iisalmen kaupungin historian kirjoittajana. Tarkasteltavana on aika vuodesta 1930 lähelle kuntaliitosta eli vuoteen 1969. Historiateoksen on määrä valmistua syksyksi 1991, Iisalmen kaupungin 100-vuotisjuhlille."</p>
<p>Paananen, Rauni (teksti) 1990. "Satavuotias rautatieyhteys". Iisalmen Sanomat 13.2.1990, 9.</p> <p>*"Iisalmen Raatihuoneessa on parhaillaan satavuotiasta Savon rataa esittelevä pieni kiertonäyttely, jonka Kuopion museo valmisti radan satavuotisjuhlille viime syksynä."</p>
<p>Pehkonen, Risto 2005. "Ruotuväkilaitos Iisalmen pitäjään 1700-luvulla – sotilaan ylläpito korvasi sotaveron". Iisalmen Sanomat 13.4.2005, A2.</p> <p>*1700-luvun asevelvollisuus oli ruotutaloilla, jotka ylläpitivät 124 ruotusotilasta rauhan aikana.</p>
<p>Pehkonen, Risto 2006. "Iisalmen komppania ennen ja nyt". Iisalmen Sanomat 15.2.2006, A2.</p> <p>*"Maakuntajoukkojen Iisalmen komppanian ensimmäinen kertausharjoitus eli kokoaminen on toukokuussa 2006 ... Itsenäisen Suomen Iisalmen ensimmäinen jalkaväkikomppania koottiin vuoden 1918 maaliskuussa."</p>
<p>Pehkonen, Risto 2006. "Perinteiden vaaliminen nuorempien harteille". Rukajärven suunnan (14. D) veteraani- ja perinnepäivien KORVEN KAIKU, N:o 21/1027. Iisalmi 2.–3.9.2006, 4–5.</p> <p>*Ylä-Savon veteraaneista suurin osa oli jatkosodassa Rukajärven rintamalla...</p> <p>*Viime syksynä pidettiin Kajaanissa KainPr:n tiloissa viimeiset valtakunnalliset 14. D:n eli Rukajärven suunnan aseveli- ja perinnepäivät. Silloin päätettiin, että vuosittaiset tapaamiset siirtyvät maakuntatasolle.</p>

<p>Pulma, Panu 2006. ”Lukeneisto modernin maailman etujoukkona”. Helsingin Sanomat 3.9.2006, C 4. * [Kirja-arvostelu] Matti Klinge: Iisalmen ruhtinaskunta – Modernin projekti sukuverkostojen periferiassa, SKS 2006, 595 sivua.</p>
<p>Remes, Eeva 2002. ”Rakas isä-Hutunen eli tyttären muistikuvia Iisalmesta yli 60 vuoden takaa”. Iisalmen Sanomat 1.5.2002, 9.</p>
<p>Repo, Pertti (teksti) 1998. ”Nälkä vai tauti tappoi Iisalmen seurakunnassa 1860-luvun katovuosina?” Iisalmen Sanomat 25.1.1998, 13.</p>
<p>Sallinen, Hille 2016. ”Petter Kumpulainen – kaupungin perustaja. Salmetar 5.6.2016, 18–21.</p>
<p>Säisä, Eino 1976. ”Oululaisvieraille muistitietoa Ylä-Savosta: Rautaisannos kulttuurihistoriaa”. Iisalmen Sanomat 10.7.1976, 7 [”Pyhänseutu”] *(Intrigi) Todellinen rautaisannos yläsavolaista kulttuurihistoriaa on oululaisilla Katri ja Kalle Kiiskisellä kerrottavanaan. Valkeiskylän Eikanmäestä kotoisin oleva Kalle Kiiskinen, josta kerrotaan Ylä-Savon asialla-kirjassa, on juuri se mies, joka Iisalmen Sanomien perustavassa kokouksessa kirjoitti pöytäkirjaan: ”Päätettiin ryhtyä julkaisemaan Iisalmen Sanomat-nimistä lehteä.” Runnilaissyntyisellä Katri Kiiskisellä taas on eläviä muistoja Katri Valasta, joka oli Haapajärven koulun opettajan Seija Hynysen hyvä ystävä. Silloinen ylioppilastyttö Katri Vala työskenteli kotiopettajana Runnilla ja siirtyi sieltä Iisalmeen tukkukauppias Kolehmaisien perheeseen vastaavaan työhön. Katri Valan, oik. Wadenström, metsänhoitajaisä kuoli varhain ja perhe jäi pienen eläkkeen varaan. Runoilijapoika Erkki Vala hankkiutui sanomalehtityöhön, jotta Katri Vala pääsi käymään vuoden kestävän opettajaseminaarin. *(kuvateksti): Kiiskisten kanssa keskustellut kirjailija Eino Säisä näkee muistitiedon tallentamisen erittäin arvokkaana tekona. Talousalueen Liiton toimeenpanema muistitiedon keruu Helvi Juvosesta (kuvassa), Juhani Ahosta ja Kauppi-Heikistä on hänen mielestään hieno asia. Suuremman kielialueen runoilijana Helvi Juvonen olisi yleismaailmallinen klassikko.</p>
<p>Tikkanen, Tarja 1999. ”Amerikansuomalaiset tekivät oman selvityksensä. Juntusten sukukirjan ensimmäisessä osassa päästään 1800-lukuun saakka”. Iisalmen Sanomat 15.2.1999, 8. *Juntusten suvun kolme haaraa, Iisalmen, Kainuun ja Juuan Juntuset saavat selvityksensä viime joulukuksi valmistuneessa sukututkimuksessa. Sukuhistorioihin erikoistuneen Matti J. Kankaanpään kirjoittamassa, yli 300-sivuisessa teoksessa selvitetään Juntusten tarinaa 1500-luvun lopulta aina vuoteen 1800.</p>
<p>Tuhkanen, Sanna (teksti) 2000. ”Pehkolan perinnetila opastaa vanhan ajan työmenetelmiin”. Iisalmen Sanomat 24.8.2000, 11. *Iisalmen Imäellä sijaitsevasta Pehkolan tilasta entisöidään kokonainen savolainen perinnemiljö. Museovirasto rahoittaa hanketta 100 000 markalla vuodessa viiden vuoden ajan. – Tila on alkuperäinen renkipoika Aadolf Pehkosen talo. Pihassa ei ole muualta tuotuja rakennuksia, luonnehtii Pehkolan emäntä Kaarina Astikainen. Tilan savupirttiä vuodelta 1877 on jatkettu nykyiseen kokoonsa 1939. *– Aadolf maksoi tilan kaloilla, jotka pyysi yöllä. Päivät kuluivat talon töissä, Astikainen kertoo... [Hän] suunnittelee laajentavansa myös Pehkolan tilan matkailupalveluita. *(kuvateksti): Emäntä Kaarina Astikaisen mukaan Pehkolan suvun muisti on tärkeä apu tilan kunnostamisessa.</p>
<p>Votkin, Seppo 2004. ”Korpiselkä-seuran papereiden katselu on kestänyt 30 vuotta”. Iisalmen Sanomat 6.7.2004, A4. *Terttu Jeskanen, toiminut 30 vuotta Korpiselkä-seuran sihteerinä, ikä 66 vuotta, asuu nyt Iisalmessa, syntyiisin Korpiselältä, josta muutti viisivuotiaana Vieremälle.</p>
<p>Votkin, Seppo 2008. ”Postikortit kertovat entisajan Iisalmesta”. Iisalmen Sanomat 18.5.2008, 15–16. *Kiinnostus Iisalmi- ja Ylä-Savo-aiheisiin postikortteihin syntyi iisalmelaissyntyiselle Jarmo Nousiaiselle Iisalmen postimerkkikerhosta 1980-luvun puolivälissä... Nyt Nousiainen on laittanut internettiin kaikille avoimen sivuston, joka kantaa nimeä Entisaikojen Iisalmi. *Jarmo Nousiainen on 41-vuotias, lähtöisin Lapinlahdelta, asuu Tampereella.</p>